

Rea Michalová: Klasicismus v moderním umění

Oponentský posudek disertační práce

Je jistým paradoxem, že pojmy klasicismus a neoklasicismus, úzce spojené s představou řádu, jasnosti a objektivit, zdaleka nejsou v uměleckohistorické literatuře přesně a jednotně vymezeny (podstatné rozdíly vznikají i v jednotlivých jazykových a kulturních oblastech) a že v jejich užívání občas zavládne subjektivní libovůle. Rea Michalová odvážně vstoupila do tohoto poněkud nepřehledného terénu a dokázala se v něm dobře zorientovat.

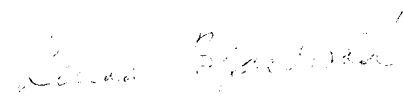
Disertační práci rozčlenila do tří základních oddílů. V prvním se zaměřuje na pojem klasicismu ve výtvarném umění a zjišťuje, jakých významů nabýval od antiky do 20. století. Rozeznává jeho použití ve smyslu vývojového principu, tendence a stylu (v následujícím kapitolech pracuje se všemi možnostmi). Ukazuje, že vztah mezi klasickým ideálem a moderností není vždy tak rozporný, jak by se zpočátku mohlo zdát. Upozorňuje, že novodobý klasicismus nelze ztotožnit s jedním stylem. Soustřeďuje se na ty jeho projevy, jež souvisejí s modernismem, a zřetelně je odlišuje od akademismu, označeného Apollinaiem za „falešný klasicismus“, vůči němuž se moderní umění ostře vyhraňovalo. Zmiňuje se také o ideologickém zneužívání klasicismu, zejména jeho akademické odnože, k účelům oficiální reprezentace diktátorských režimů, ale bližší rozbor tohoto jevu právem ponechává stranou, protože by se již vymykal zvolenému tématu disertace. Rea Michalová spatřuje v klasicismu 20. století dva hlavní proudy – modernistický, v němž se má uplatnit originalita umělecké osobnosti, a tradiční, jehož zahledění zpět k Arkádii představuje rub avantgardních utopických vizí. Vzhledem k průběžně se opakujícím návratům klasického ideálu v moderním umění považuje výraz neoklasicismus za bezúčelný, a proto se v posudku pokusím přidržet jejího doporučení a zůstat pouze u klasicismu.

Druhý oddíl se soustřeďuje na proměny klasicismu v moderním evropském umění (především v malbě a sochařství) od Puvisse de Chavannes a Maurice Denise až po začátek třicátých let 20. století. Sleduje dobové debaty, prohlášení, názory teoretiků i výroky umělců, odrážející jak ryze výtvarné podněty a úkoly, tak společenské a politické ambice, například ve spojitosti s vlnou nacionalismu vzedmutou za 1. světové války. Při vší rozmanitosti tehdejšího dění stále zůstává nejpřitažlivějším ohniskem úvah jedinečný Picassův klasicismus, rozvíjený jako jeden z modů jeho tvorby od poloviny desátých do poloviny dvacátých let. Objasnění Picassových důvodů pro demonstrativní příklon ke klasicismu v daném období znamená pro dějiny moderního umění důležitou zkoušku. Autorka shrnuje hlavní výklady, jichž se rozvětvená picassovská literatura dobrala; připojila bych k nim ještě zajímavé, k diskusi

vybízející návrhy z knihy Rosalind E. Kraussově *The Picasso Papers* (Farrar, Straus and Giroux, New York 1998). Rea Michalová upozornila na další podstatnou otázku, kterou v roce 1996 předložila pozoruhodná basilejská výstava *Canto d'amore*, přicházející s názorem, že klasicismus v moderní době není nutné omezovat na zobrazivé tendence: jde o to, zda a jak může abstrakce prokazovat klasicistní orientaci. V tomto bodě by mě zajímal vlastní autorčin názor – zda by se zkušeností, kterou při přípravě disertace získala, takové pojetí klasicismu podpořila, nebo naopak dala přednost užšímu vymezení.

Třetí oddíl se věnuje českému prostředí, v němž klasicismus neměl stejně silnou národní tradici jako ve Francii. Přesto se autorce podařilo přesvědčivě doložit jeho význam ve vývoji českého moderního umění, počínaje představiteli generace devadesátých let - v teoretické rovině především F. X. Šaldou, v malbě Janem Preislerem. Zkoumání principů a možností klasicismu se stalo přirozenou součástí modernismu. Rea Michalová připomněla mimořádný ohlas Bourdellovy výstavy v Praze, zabývala se moderním klasicismem Jana Štursy, poměrem ke klasicismu u Bohumila Kubišty, Josefa Čapka, Rudolfa Kremličky, Otakara Kubína, zamýšlela se nad krátkým, přechodným uznáním klasicismu ze strany Karla Teiga a nad charakteristikou tvorby Nové skupiny. Na závěr připojila přehled dalších autorů, kteří byli klasicismem ve dvacátých a třicátých letech výraznějším způsobem ovlivněni, a významných výstav. Jako námět do diskuse bych ráda navrhla otázku dobových a nynějších interpretací purismu, který se v uměleckohistorické literatuře mnohdy řadí ke klasicismům, ale devětsilská avantgarda ho v *Životě II* pochopila jako přímý protiklad neoklasicismu.

Na závěr musím shrnout, že Rea Michalová se s nesnadným úkolem úspěšně vyrovnala a obohatila výzkum českého moderního umění v první třetině 20. století o nový, důležitý úhel pohledu. Její disertační práci doporučuji k obhajobě.

Lenka Bydžovská